

Г. М. Колісник

доцент кафедри обліку і аудиту

Вищого державного навчального закладу

«Ужгородського національного університету», м. Ужгород

СИСТЕМНО-ОРІЄНТОВНІ ФУНКЦІЇ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ КОНКУРЕНЦІЇ

У статті подано характеристику конкуренції. Проведено оцінку конкурентоспроможності галузі, товару, продукції. З'ясовано економічний зміст показника конкурентоспроможності. Досліджено основні функції управління витратами хлібопекарської галузі. Основними функціями управління витратами в хлібопекарській галузі виступають такі як: облік, аналіз, контроль, регулювання та інформаційне забезпечення управління витратами. З'ясовано, що системно-орієнтоване управління витратами є засобом вирішення складних проблем, оскільки в його основі лежать наукові методи. Досліджено, що побудова ефективної інформаційної системи повинна поєднувати в собі три рівня управління: управління бізнес процесами; управління проектно-конструкторськими розробленнями; управління технологічними процесами виробництва. Запропоновано що для забезпечення ефективного менеджменту необхідно організувати управління витратами хлібопекарських підприємств в різних аспектах: за технологіями, центрами відповідальності, видами продукції, за відповідальними особами, що дасть можливість всебічно аналізувати рівень витрат і визначати їх відповідність встановлення нормам і на цій основі розробляти власну політику управління витратами, застосовуючи ефективні методи і механізми на всіх рівнях управління.

Ключові слова: функції управління витратами, конкурентоспроможність, управління витратами хлібопекарської галузі, характеристика конкуренції, системно-орієнтоване управління витратами, методи управління витратами, механізми управління витратами.

Kolesnik G. SYSTEM-MANAGEMENT FUNCTIONS ESTIMATED COSTS BAKING INDUSTRY IN A COMPETITIVE ENVIRONMENT

The article contains description of competition. The evaluation of the competitiveness of the industry, commodity products. It was found economic competitiveness index content. The basic functions of management costs baking industry. The main functions of cost management in the baking industry are such as: accounting, analysis, monitoring, management and information security management costs. It is shown that system-oriented cost management is a means of solving complex problems, since it is based on scientific methods. Studied that building effective information systems should combine three levels of management, business process management; design and engineering management development; manufacturing process control. Suggested that to ensure effective management is necessary to organize management costs bakeries in different aspects: the technology centers of responsibility, types of products for decision makers, which will allow fully analyze spending and to determine their compliance with installation standards and on this basis to develop their own management policies cost, using effective methods and mechanisms at all levels of government.

Keywords: function of cost management, competitiveness, cost management the baking industry, competition characteristics, system-oriented management costs, management costs, expenditure control mechanisms.

Проблеми підвищення конкурентоспроможності продукції, діяльності господарюючих суб'єктів та економіки країни в цілому, займає важливе місце серед інших проблем сучасного світу. Наявність конкуренції набуло міжнародної і глобальної значимості, і являє собою основну регулюючу силу економіки. Загострення конкуренції на ринку продуктів харчування потребує швидкого реагування на зміну господарської ситуації та прийняття оптимальних управлінських рішень щодо визначення обсягів виробництва, які б забезпечили достатній рівень прибутковості та підвищення ефективності використання всіх видів ресурсів підприємства, формування оптимального асортиментного ряду, покращення якості продукції. Однією із найважливіших ланок народного господарства та харчової промисловості виступає хлібопекарська галузь України, що забезпечує населення продуктом постійного вжитку – хлібом. Роль та значення процесу управління витратами для забезпечення конкурентоспроможності підприємств важко переоцінити. В умовах підвищеного рівня державного

регулювання діяльності хлібопекарських підприємств щодо обмеження вартості продукції управління витратами набуває особливої значимості.

Управління витратами – це відносно молода сфера наукових і практичних інтересів. Воно започаткувало свій розвиток з виникненням теорії витрат, яка з'явилася у другій половині XIX ст. Основоположниками в її розробці були найбільш розвинуті на той час в економічному відношенні країни, до яких необхідно віднести Англію, Німеччину, США.

Затрати на виробництво в хлібопекарській галузі, виступає з однієї сторони, – один із основних об'єктів управління економікою на мікрорівні, а з другої – важлива частина управлінського обліку.

Проблеми витрат діяльності підприємства досліджують ряд вітчизняних науковців, серед яких Давидович [1], П. В. Іванюта [4], О. С. Кошуба [11], Ю.Б. Кравчук [10], О. П. Лугівська [4], В. М. Панасюк [7], Г.О. Партин [8], М. И. Трубочкина [9], А. М.Турило [10], А. А.Турило [10], А. В. Череп [12]. та інші.

У сучасний період управління витратами, як єдиного цілісного процесу, що визначає політику підприємств та організацій, в Україні практично не існує. На це також звертає увагу відомий український вчений, В. М. Панасюк, який зазначає, що в даний час ще немає чіткої системи управління процесом зниження собівартості продукції [7,с.117].

Турило, Ю. Б. Кравчук, А. А. Турило співвідносили витрати виробництва з процесом виробництва взагалі, а собівартість з конкретним продуктом, завершеним виробництвом. Витрати виробництва розглядаються ними як степінь сходження від абстрактного – вартості до конкретного – собівартості продукції, причому самі витрати, на його думку, являються лише теоретичним поняттям, що характеризує процес відтворення з точки зору всього суспільства [10,с.29].

О. І. Драган у статті «Удосконалення методики формування витрат на виробництво продукції (послуг) на підприємствах м'ясної промисловості» вважає, що ефективність виробництва, залежить від повноти та своєчасності обліку витрат та виробництва і пропонує модель формування собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг) [2,с.11].

Питанням формування витрат в хлібопекарській галузі, собівартості продукції (робіт, послуг) підприємств не надавали належної уваги. Це привело не до удосконалення методів планування, обліку, калькулювання і аналізу собівартості продукції, та до втрати тих прийомів, які були вже напрацьовані в попередні роки.

Вітчизняні та зарубіжні джерела свідчать, що при всій значимості раніше проведених наукових досліджень окремі питання управління витратами виробництва на підприємствах харчової промисловості вивчені недостатньо. Основна проблема полягає у недостатній адаптованості та обґрунтованості існуючих методичних підходів щодо управління витратами виробництва до специфіки хлібопекарської галузі.

В умовах підвищеного рівня конкуренції діяльності хлібопекарських підприємств управління витратами набуває особливої значимості. За таких обставин для забезпечення сталого розвитку підприємств харчової промисловості необхідно перш за все удосконалити систему управління витратами виробництва в умовах конкуренції.

Завдання дослідження полягає у визначенні резервів підвищення конкурентоспроможності хлібобулочних виробів в областях України на підставі дослідження видів конкуренції в хлібопекарській галузі. Питання про конкурентоспроможність в часи планової економіки не виникав в силу відсутності конкурентного середовища на внутрішньому ринку, де держава диктувала об'єми виробництва, ринки збуту продукції, ціни реалізації та інше. Тому спостерігається протиріччя в методологічних і методичних підходах до визначення сутності конкурентоспроможності підприємств, галузей, використаних ресурсів, спрямованості її підвищення.

В загальному розумінні конкурентоспроможність – це вміння вижити, а вижити, товаровиробники в умовах жорстокої ринкової конкуренції, можуть

тільки при рентабельному веденні господарства. Забезпечуючи інтенсивне розширення виробництва, що можливе тільки при інтенсивній системі ведення галузі та всієї організації в цілому, при удосконаленні складеного економічного механізму господарювання. Виходячи з цього, під конкурентоспроможністю ми розуміємо можливість товару задовольняти споживчий попит по доступній ціні в умовах конкуренції. При даному визначенні конкурентоспроможності в хлібопекарській галузі враховуються: споживчий попит в умовах конкуренції; якість, що визначає споживчі властивості; витрати виробництва, які враховуються при визначенні ціни товару; асортимент, який вказує на глибину виробництва та переробки; прибуток товаровиробника, що показує інтенсивність використання виробничих ресурсів; доходи населення, що визначають доступність товару та ін.

Оцінку конкурентоспроможності хлібопекарської галузі (продукції) проводять методом розрахунку одиничних та групових показників. В основі даного методу лежить розрахунок одиничних та групових показників, на базі яких визначається інтегральний показник конкурентоспроможності. При цьому на першому етапі вибирається база порівняння; на другому – виділяються найбільш значимі для споживача критерії; на третьому – по кожному критерію розраховується одиничний показник конкурентоспроможності; на четвертому – внутрішньо кожної групи критеріїв роблять ранжування показників по степені їх значимості для споживача; на п'ятому – проводиться розрахунок групового показника як зведеного параметричного індексу конкурентоспроможності; на шостому – розраховується інтегральний показник конкурентоспроможності. Економічний зміст інтегрального показника конкурентоспроможності полягає в тому, що на одиницю витрат споживач отримує K одиниць корисного ефекту. Якщо $K > 1$, то рівень якості вище рівня затрат і товар є конкурентоспроможним, якщо $K < 1$ – не конкурентоздатним на ринку [5,с.65].

Одними з орієнтовними функціями управління витратами в хлібопекарській галузі є: облік, аналіз, контроль та регулювання витрат підприємства хлібопекарської галузі за допомогою яких здійснюється кількісна та якісна оцінка результатів діяльності підприємства.

Облік використовується для накопичення та узагальнення інформації з метою прийняття рішень, а також дає можливість контролювати витрати та приймати рішення щодо їхньої доцільності.

Аналізування витрат дає змогу визначити ефективність використання ресурсів, вплив факторів на їхній склад та величину, виявити резерви зниження витрат та причини перевитрат, дослідити інформацію для прийняття рішень щодо планування витрат [8,с.36].

Контролювання витрат здійснюється на основі інвентаризаційної та нормативної інформації з використанням аналізу для виявлення відхилень фактичних витрат від планових встановлених відхилень, визначення умов та дотримання норм

витрачання ресурсів або їхньої зміни. Контролювати витрати потрібно на всіх етапах: на початковому, в процесі діяльності та на кінцевому етапі.

Регулювання витрат спрямоване на усунення відхилень, виявлених на етапі контролю, шляхом впровадження на підприємстві відповідних заходів. Своєчасне регулювання витрат дає змогу підприємству, завдяки зміні їхньої величини та структури, вилити на фінансовий результат діяльності підприємства, а також виправити суттєві помилки в процесі досягнення поставленої мети. Організування витрат полягає у формуванні організаційного механізму управління ними. Для ефективного організування витрат потрібно чітко їх розподілити повноваження та відповідальних осіб на різних рівнях управління (центри відповідальності, структурні підрозділи) відповідно до обраної мети підприємства. Організування витрат підприємства повинно бути спрямоване на удосконалення системи управління та створення інформаційної бази для прийняття стратегічних, тактичних чи оперативних управлінських рішень [9, с.].

Інформаційне забезпечення управління витратами на кожному з рівнів управління має мати системний і комплексний характер. Окрім цього, обираючи методи планування, контролю й аналізу витрат підприємства потрібно також враховувати тип виробництва, що визначає виробничу структуру підприємства, суттєво впливає не тільки на особливості організації виробництва, але й на техніко-економічний рівень та рівень витрат. Ефективне управління підприємством є одним з головних чинників забезпечення конкурентоспроможності підприємства на ринку. Постійні зміни, що диктує конкурентне середовище, вимагають швидкого реагування і побудови нового механізму управління підприємством.

Вирішувати технічні, економічні, організаційні та соціальні проблеми підприємства, складність яких все збільшується в умовах ринкового середовища та підвищити якість управління й ефективність господарської діяльності найдоцільніше на основі системно-орієнтованого управління.

Системно-орієнтоване управління є засобом вирішення складних проблем, оскільки в його основі лежать наукові методи і воно забезпечує одержання результатів відповідно до діяльності системи. Особливість системно-орієнтованого управління підприємством полягає в тому, що в допустимих межах об'єкт досліджується як одне ціле з врахуванням внутрішніх взаємозв'язків між окремими елементами і зовнішніх зв'язків з іншими системами та об'єктами [10, с.32].

Щоб отримати оптимальний результат від здійснення витрат, необхідно враховувати не тільки величину, структуру та склад витрат, а й вплив чинників, які можуть змінювати поведінку витрат та зумовлювати невизначеність отримання результату.

Для забезпечення системи управління витратами, яка б відповідала сучасним вимогам, виникає необхідність створення моделі автоматизації оброблення інформації для прийняття рішень. Побудова інформаційної системи повинна поєднувати

в собі три рівні управління процесами на підприємстві: управління бізнес-процесами; управління проектно-конструкторськими розробленнями; управління технологічними процесами виробництва.

Розвиток підприємств хлібопекарської галузі з урахуванням сучасного ринкового середовища вимагає поглиблених досліджень ефективності господарської діяльності, а також зміни методів і форм управління. Для досягнення запланованої ефективності виробництва, а відтак і конкурентоспроможності на ринку, підприємствам потрібно постійно зіставляти витрати та отримані результати. Процес управління господарською діяльністю підприємств хлібопекарської галузі упродовж останніх років ускладнюється фінансово-економічною кризою. Статистичні дані засвідчують, що за 2009-2014 роки частка збиткових підприємств хлібопекарської галузі в Україні виросла. Тому, питання максимізації прибутку та розвитку економічного потенціалу підприємств необхідно вирішувати на основі комплексного управління витратами на здійснення окремих виробничих процесів, функцій та видів господарської діяльності.

Для забезпечення ефективного менеджменту необхідно організувати управління витратами хлібопекарських підприємств в різних аспектах – за технологіями, центрами відповідальності, видами продукції, за відповідальними особами, що дає змогу всебічно аналізувати рівень витрат і визначити їх відповідність встановленим нормам і на цій основі розробляти власну політику управління витратами, застосовуючи ефективні методи і механізми на всіх рівнях управління. Управління витратами виробництва в напрямку формування оптимальної структури, зниження витрат при збереженні якості виробленої продукції на підприємствах харчової промисловості дозволить знизити ціни на неї та при інших рівних умовах сприяє можливості зберегти і навіть покращити власні конкурентні позиції на ринку товарів.

Список використаних джерел:

1. Давидович І. Є. *Управління витратами: Навчальний посібник.* – К.: ЦУЛ, 2008. – 320с.
2. Драган О. І. *Удосконалення методики формування витрат на виробництво продукції (послуг) на підприємствах м'ясної промисловості // Економіка, фінанси, право.* – 2006. – №2. – С. 11-15.
3. Загородній А. Г. *Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк.* – К.: Знання, 2007. – 1072 с.
4. Іванюта П. В., Лугівська О. П. *Управління ресурсами і витратами. Навч. посіб. 2-ге вид. / За ред. Іванюти С. М.–К.: Центр учбової літератури., 2011 –320 с.*
5. Омарова Н. Ю. *Управление производственными затратами в конкурентной среде: учебное пособие / Н. Ю. Омарова, Л. Н. Косякова, А.Л. Попова.* – СПб.: Проспект науки, 2011. – 224 с.
6. Панасюк В. *Управління витратами виробництва.* – Тернопіль: «Економічна думка», 1999. – 118с.
7. Панасюк В. М. *Витрати виробництва: управлінський аспект.* – Тернопіль: Астон, 2005. – 288с.
8. Партин Г. О. *Управління витратами підприємства: концептуальні засади, методи та*

нструментарій: монографія / Г. О. Партин. – К.: УБС НБУ, 2008. – 219 с.

9. Трубочкина М. И. Управление затратами предприятия: Учебное пособие. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2013. – 319 с.

10. Турило А.М. Управління витратами підприємства: навч. посібник / А.М. Турило, Ю.Б. Кравчук, А.А. Турило. - К.: Центр навч. літератури, 2006. - 120с.

11. Управління витратами: Навч. посіб. / М. Г. Грецак, В. М. Гордієнко, О. С. Коцюба та ін.; За заг. Ред. М. Г. Грецака. – К.: КНЕУ, 2008. – 264 с.

12. Череп А.В. Управління собівартістю/ А.В. Череп. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2005. – 373 с.

13. Череп А. В. Управління витратами суб'єктів господарювання. Ч.І: Монографія. – 2-ге вид., стереотип. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. – 368с.

References

1. Davydovych I. Ye. (2008) *Upravlinnya vytratamy [Managing costs]*: K.: TsUL, 320 p. [in Ukrainian].

2. Drahan O. I. (2006) *Udoskonalennya metodyky formivannya vytrat na vyrobnytstvo produktsiyi (posluzh) na pidpryyemstvakh m'iasnoyi promyslovosti [Improved methods of forming the cost of production (services) in enterprises meat industry]*. *Ekonomika, finansy, pravo - Business, Finance, Law*, 2, p. 11-15. [in Ukrainian].

3. Zahorodniy A. H., Voznyuk. H. L. (2007) *Finansovo-ekonomichnyy slovnyk [Financial and economic dictionary]*: Kyiv : Znannya, 1072 p. [in Ukrainian].

4. Ivanyuta P. V., Luhiv's'ka O. P. & Ivanyuty S. M.. (Ed.) (2011) *Upravlinnya resursamy i vytratamy [Resource srede [Management of production costs in the competitive environment]*: SPb.: Prospekt nauky, 224 p. [in Russian].
management and costs]. K.: Tsentr uchbovoyi literatury., 320 p. [in Ukrainian].

5. Otarova N. Yu., Kosyakova L. N., Popova A.L. (2011) *Upravlenye proyzvodstvennytu zhatatamy v konkurentnoy*

6. Panasyuk V. (1999) *Upravlinnya vytratamy vyrobnytstva [Managing production costs]*. *Ekonomichna dumka - Economic thought*, 118 p. [in Ukrainian].

7. Panasyuk V. M. (2005) *Vytraty vyrobnytstva: upravlins'kyu aspekt [Production costs: administrative aspect]*: Ternopil': Aston, 288 p. [in Ukrainian].

8. Partyn H. O. (2008) *Upravlinnya vytratamy pidpryyemstva: kontseptual'ni zasady, metody ta instrumentariy [Cost management company: conceptual principles, methods and tools]*: K.: UBS NBU, 219 p. [in Ukrainian].

9. Trubochkina M. Y. (2013) *Upravlenye zhatatamy predpryyatyya [Cost Management Company]*: M.: YNFRA-M, 319 p. [in Russian].

10. Turylo A.M., Kravchuk Yu.B., Turylo A.A. (2006) *Upravlinnya vytratamy pidpryyemstva [Cost management company]*. K.: Tsentr navch. literatury, 120 p. [in Ukrainian].

11. Hreshchak M. H.(Ed), Hordiyenko V. M., Kotsyuba O. S. ta in. (2008) *Upravlinnya vytratamy [Cost management]*: Kyiv: KNEU, 264 p. [in Ukrainian].

12. Cherep A.B. (2005) *Upravlinnya sobivartistyuy [Management cost]*: Kharkiv: VD «ІNZhEK», 373 p. [in Ukrainian].

13. Cherep A. V. (2007) *Upravlinnya vytratamy sub'yektiv hospodaryuvannya. [Cost management entities]*: Kharkiv: VD «ІNZhEK», 368 p. [in Ukraina].

Scientific-practical journal "REGIONAL ECONOMY"

Scientific-practical journal "Regional economy" is a specialized scientific-practical publication, which highlights such theoretical and applied issues: the formation and implementation of state regional policy in Ukraine, the problems of socio-economic life of the regions, territorial development, environmental management and ecological security, social policy, cross-border cooperation, rural development, investment and innovation policy, Finance and banking.

Journal "Regional economy" is included in the List of scientific specialized editions of Ukraine (Decree of the Presidium of the higher attestation Commission of Ukraine dated 16.12.2009 №1-05/06).

The journal is included in the international scientometric databases Index Copernicus, Poland - with 2012.

The journal's website: www.re.gov.ua